

Naplójegyzetek VI.

„De hol maradt a többi kilenc?”

„Az egyik, amikor észrevette, hogy meggyógyult, visszament, hangos szóval dicsőítette Istent, arcra borult Jézus lába előtt, és hálát adott neki. És ez az ember szamaritánus volt. Jézus megkérdezte: Nemde tízen tisztultak meg? Hol maradt a többi kilenc?” (Lk 17,11–19)

A tíz leprás történetéből idéztem ezeket az evangéliumi sorokat, mert úgy érzem, az isteni kegyelemről szólnak. És a kegyelemre adott emberi válaszunkról. Hiszen hányszor kérjük, hogy az Isten segítsen meg bennünket. És ha megérkezik a kegyelem, akkor mégis megfélekedünk róla. Pedig hány esetben akkor is megérkezik, ha nem kérjük, ha nem is tudjuk, hogy kérhetnénk. Ezer okot találunk arra, hogy miért is teljesült a vágyunk, miért is ért utol minket a nem remélt „szerencse”. De előfordul, hogy eközben egyszer sem jut az eszünkbe, hogy Isten kegyelmében részesültünk, és ezért mi sem „megyünk vissza” Jézushoz, hogy köszönetet mondjunk neki.

Kegyelem-e az, kérdezheti a kételkedő, amiért köszönetet kell mondani? Amiért elvárja hálánkat a Teremtő? Nem kicsinyes dolog ez tőle?

A köszönet nem viszonzás, és az ajándék a köszönőtől nem lesz kisebb. A hálaadás csupán az igazság elismerése: megvalljuk azt, amit amúgy is sokszor be kell látnunk: a saját erőnk nem elég az élet sokismeretlenes egyenletének megoldásához. Ehhez isteni erőre, meglátásra, segítségre is szükségünk van. Jogos, ha úgy gondoljuk, hogy az is Isten kegyelme, ha egyáltalán felismerjük az ő ajándékát. Felismerjük, hogy mi jó nekünk, és milyen lehetőségek érhetőek el számunkra. Ha végzetesen kiszolgáltatott helyzetben, például egy súlyos beteg ágya mellett a gyógyulásáért imádkozunk, érezzük, tudjuk, hogy valójában csodatételt kérünk Istentől. Mégis kérjük. A csoda megtörténte, a gyógyulás

bekövetkezése esetén azonban hajlunk arra, hogy az ember készítette gyógyszereket vagy az orvosi hozzáértést dicsérjük, és az isteni segítségről elfeledkezzünk. Ha azonban látszólag nem történik meg a csoda, nem következik be a gyógyulás, akkor szinte biztosan megszólalnak szívünkben a szemrehányó gondolatok: kétsébeesetten kérdezzük, hogy miért maradt el a kegyelmi ajándék, amikor annyiszor kértük, és annyira megérdemeltük volna. Még a hitünk is meginog néha: ha nem hallgatta meg kérésünket, talán nincs is Isten, vagy nincs hatalma fölöttünk, vagy esetleg nem törődik velünk.

Pedig könnyen lehet, hogy a kért gyógyulás valamilyen formában mégiscsak bekövetkezett: ha a test betegségét nem is gyógyította meg, de elősegítette a lélek felkészülését az élettel együtt járó, kikerülhetetlen pusztulásra. Isten szemszögéből nézve szinte mindegy, hogy ma vagy ötven év múlva következik-e be a halálunk. Hiszen mindenképp be kell következnie. Az ő szempontjából a lényeg az, hogy a test pusztulása ne rántsa magával a lelkünket is. Valószínű, hogy amikor betegünk életéért könyörögtünk hozzá, ő nemcsak a földi élet szempontjait vette figyelembe, hanem örök életünkét is. Egy lehetőségünk van arra, hogy az igazságot megközelítsük: ha feltétel nélkül bízunk az isteni kegyelemben, szeretetben és bölcsességben. Ha hisszük, hogy ez a kegyelem akkor is megérkezik hozzánk, ha nem vagyunk képesek felismerni. Ahogy az Atya „felsüti napját jókra és gonoszokra egyaránt”, úgy küldi el kegyelmét is, ha észrevesszük, ha nem.

Csíksomlyó

575 évvel ezelőtt – az 1444. évi – körlevelében IV. Jenő pápa arra buzdította a csíki népet, hogy legyenek segítségére a ferenceseknek a somlyói templom építésében. Viszonzásul – a

kor szokása szerint – búcsút engedélyezett a segítőknek. A templom építését a pápa azzal indokolta, hogy „a hívek nagy sokasága szokott összejönni (itt) ájtatosságnak okából, és gyakran nem szűnik odagyűlni, Máriát tisztelni”. Ezt a jó szokását tehát bizonyítottan fél évezrednél régebb óta máig megtartotta a csíki székelység, és ezzel olyan példát mutatott az egész magyarságnak, amelyet – mióta Szűz Máriát szabadon ünnepelhetik – évről évre egyre többen követnek ország- és világszerte. Az anyaországi és más, szomszédos államokban élő magyar zarándokok autóbusz-karavánjai már a pünkösdtől megelőző hét közepén útra kelnek, ahogy a régi időkben is az ünnep előtt napokkal elindultak a távolabbi vidékek lakói, hogy falujuk-városuk keresztje alatt tegyék meg a sok kilométernyi zarándokutat a csíksomlyói Szűzanyához. Van, aki a manapság általánosabb buszozást nem tartja zarándoklat-hoz méltónak. De azoknak, akik több száz kilométernyi távolságot kell leküzdeniük, amíg feljutnak a kegytemplom fölött emelkedő Kissomlyó nyergében megtartott pünkösdszombati szentmise-re, nincs más választásuk, mint az autózás, a vonatkozás vagy éppen a buszozás. Tizennégy, tizenhét órát, ha a Dunántúlról érkezik valaki, két napot is igénybe vesz így is az utazása. Ez sem kényeztető foglalatosság, ha fáradságban, kitartásban nem hasonlítható is össze a keresztalja alatt énekelve, rózsafüzérezve zarándokoló székelyek, csángók búcsújárásával.

A legerjedtebb hagyomány szerint a János Zsigmond erdélyi fejedelem unitárius térítő serege felett – István gyergyóalfalvi plébános vezetésével – aratott győzelem emlékéért őrzik ez a nagy ünnep. A katolikus hitéhez hűségese nép helytállásának példája fontos eleme ennek a napnak, de a csaknem egy évezrede a Kissomlyó tetején épült, ma is ott álló Salvator-kápolna bizonyítja, hogy ez a hűség ősi gyökerű, és ezer szállal kötődik a magyarság legmélyebb, szakrális hagyományaihoz. A csángó asszonyok máig imádkozva virrasztják át a pünkösdvásárnapra virradó éjszakát, hogy kora hajnalban a Salvator-kápolna mellett várják, fogadják a napfelkeltét, lássák a nap csodáját. A csíksomlyói Madonna – ősi nevén Babba Mária –, a napba öltözött asszony fájdalommal mosolyú arca, arany sugarakkal körülvett, fehér ruhás alakja uralkodik ennek az ünnepnek

minden pillanatán, az ő segítségét kéri, az ő szeretetét viszonzza mindenki, aki ideérkezik, hogy lába elé borulva szabaduljon meg bajától, bánatától, nyerjen általa és tőle megerősítést betegségben, gondban, reménytelenségben.

Aki nem járt még a csíksomlyói búcsún, nem sokat tud önmagáról. Nem tudja, hogy honnan jött, hová tart, mire képes, és kikhez tartozik. A zöld gyepre letelepedett keresztaljak, amelyek gyönyörű, hímezett vagy selyemre festett zászlókon, feliratokon hirdetik, hogy hordozóik honnan érkeztek, leképezik a Kárpát-medence szinte teljes magyarulakta világát. Különös egymás mellett látni a hagyományos paraszti életformát élő háromszéki vagy éppen csángó közösségek, Csíkgöröcsfalva vagy Klézse feliratait, és, mondjuk, Érd vagy Komló tábláját. Ezeket a településeket valójában akár kilométerek ezrei választják el egymástól, de a Kissomlyó gyepén vagy a kegytemplom oltárához, a csíksomlyói Szűzanya lábához kanyargó sorokban lakóik olyan közel kerülnek egymáshoz, mintha régi ismerősök, szomszédok lennének. A búcsú áhítatában – sok százezer, olykor több mint félmillió magyar ember közös áhítatában – ilyen barátságok, ilyen szeretetkapcsolatok születnek, születnek újjá a mindenkit a maga közelébe gyűjtő Szűzanya fénykörében.

Sok szóbeszédre ad manapság okot az a hír, hogy Ferenc pápa, a római katolikus egyház feje épp egy héttel a hagyományos pünkösdszombati búcsú előtt, június elsején Csíksomlyóra látogat, és misét celebrál az ősi Kissomlyó-hegy nyergében. Hogyan hat majd ez vissza az egy héttel későbbi csíksomlyói búcsúra? Miért nem arra érkezik, miért nem ő mutatja be az ünnepi szentmiseáldozatot? Sok kérdést hallani hívőtől és hiteltlentől egyaránt. Sokan szeretnék a rég várt látogatást még nagyszerűbbnek látni azért, hogy a legnagyobb összmagyar vallási eseménynek a római pápa lenne a főszereplője.

Ha erre az idén nem is kerülhet sor, mégis csak a csíksomlyói Szűzanya újabb csodája az, hogy több mint fél évezred után – és sok tiltakozó hang ellenére – az egyház feje elzarándokol hozzá. Adja Isten, hogy mint sok más híve fohászait, az ő kéréseit is meghallgassa a csíksomlyói Szűz Mária.

Hétköznapi hőseink

1945 februárjában „az I. Magyar Hadsereg már régen nem létezett [...] egységeinek maradványait egy Karácsonyi nevű tábornok által vezetett törzs fogta össze, harcászatiilag azonban a Schörner vezérezredes parancsnoksága alatt álló (valószínűleg IX.) német hadsereg alá voltunk rendelve. Itt kezdődött a végjáték...” – írja *Ahogy én emlékezem (1944–1948)* című önéletrrásában dr. Gémes Lajos. „...olyan reménytelen végjáték alakult ki, amikor az egyik félnek már csak egy parasztja van a király mellett, viszont az ellenfél királyát egy bástya és még legalább három paraszt kíséri [...] osztályunk a német fél tábláján nemhogy parasztnak, hanem valami porszemnek is alig számított...” Annak, aki nem ismeri az 1944-es év utolsó és a 45-ös év első hónapjaiban zajló, sok emberéletet követelő és nagy anyagi veszteségekkel járó kaotikus visszavonulásnak, a front összeomlásának történetét, különös lehet, hogy az író a sakktablán ellenfélként a németeket említi. De a menekülésben, a túlélésért folyó küzdelemben egyre általánosabbá vált a magyar egységeknek az a tapasztalata, hogy a német szövetségesek az ő rovásukra igyekeznek menteni a saját bőrüket, csaléteknek dobva oda őket a közelgő szovjet hadseregnek.

A 14. számú tábori tüzérezredbe 1944 júliusában bevonult, a háborúvesztés biztos tudatában a győzelemre – mire másra – felesketett és a frontra indított szegedi fiatalember ezeknek a tapasztalatoknak a birtokában éri meg a várva várt napot, a háború végét: „Nyugodtan vártuk az oroszokat – írja Gémes Lajos –, abban az alapos reményben, hogy a háború befejezése és a fegyverszünet aláírása után nem következhet hadifogság, hanem inkább a világtörténelem egyik legnagyobb zűrzavarában keletkezett, fonák helyzetünktől fogunk megszabadulni...” Ezért nem széledtek szét a magyar egységek, a tisztak lebeszéltek a szökésről a legénység tagjait is. „...a végsőig való együttmaradást javasoltuk és tartottuk logikusnak [...] a különféle partizánok

által pásztázott ellenséges (cseh!) területen...”, mert „a béke, jelenthet nehéz életet, de semmi esetre sem folytatódhatik a hadiállapot, más szóval nem lesz hadifogság”.

A hadijogba vetett bizalom azonban súlyos következményekkel járt. A szovjet egységek – fegyverszünet ide vagy oda – a kezdeti barátságos találkozások után fokozatosan körbevétték a magyar hadsereg maradványait, és épp a békekötés napján, 1945. május 9-én elkezdődött újabb kálváriajárásuk. A gyakran hangoztatott, „domoj” jelszó, a hazatérés ígérete mind távolabb került tőlük, és egyértelművé vált, hogy a szovjetek végül is hadifogolynak tekintik és deportálják őket.

Így kerül dr. Gémes Lajos egy 420-430 fős magyar katonatiszti hadifogolyegységgel együtt, éhezéstől, betegségektől legyengülten, a hírhedt romániai gyűjtőtáborokat is megjárva, 1945 augusztusának utolsó napjaiban az Alba Julia – Gyulafehérvár – nevű hajó fedélzetén Kis-Ázsiába, az akkori Szovjetunióhoz tartozó grúziai Potiba.

A további három, hadifogságban töltött esztendő – kegyetlen megpróbáltatások közepette – mégis az összefogás, az emberi méltósághoz végsőig való ragaszkodás hőstörténete lett. A hazájuktól 2000 km-re, a grúziai munkatáborokban tengődő magyar hadifoglyok a közös érdekeik felismeréséről, a következetes kitartásukról, az egymásért felelősséget érző tisztességükről és a leleményességükről tettek tanúbizonyságot, ezért hősök voltak, akiket – szokatlan módon – erényeikért és lelkierejükért megjutalmazott a sors: 1948-ban valamennyien hazatérhettek Magyarországra.

Dr. Gémes Lajos 1983-ban írt könyve, amelyet felesége, a Kossuth-díjas zeneszerző, Szőnyi Erzsébet jelentetett meg nemrég, hitelesen és keserű humorral számol be a II. világháború tragikus végnapjairól és következményeiről. A filmben kívánczó, kalandos történet méltó emléket állít közelmúltunk ismeretlen, hétköznapi hőseinek.